

ผื่นแพ้ยา

Maculo-papular rash

พบบ่อยที่สุด อาจเกิดจากยาเกือบทุกชนิดประกอบด้วยผื่น 2 ชนิด

- Macule หมายถึง ผื่นที่มีเฉพาะการเปลี่ยนแปลงสีผิว อาจเป็นสีแดงม่วง สีน้ำตาล หรือดำ ผิวหนังมักแบนราบ ผื่นกลม มีขนาดใหญ่กว่า 1 ซม.
- Papule หมายถึง ตุ่มนูนที่ผิวหนัง ระยะเวลาที่ผื่นปรากฏไม่แน่นอน แต่มักไม่เกิน 4 สัปดาห์หลังหยุดยา เมื่อผื่นหายจะเกิดขุยขึ้น ถ้าผื่นที่เกิดมีการอักเสบรุนแรงจะเกิดรอยดำหลังการอักเสบชัดเจน อาการคัน เป็นอาการที่มีความสำคัญมากอาจมีไข้

ยาที่เป็นสาเหตุ ได้แก่ Penicillin, Sulfamathoxazole Carbamazepine, Phenytoin, Captopril

ลักษณะผื่นแบบ Maculo-papular rash

Urticaria (ผื่นลมพิษ)

ระยะแรก เป็นรอยนูนแดงขนาดเล็ก คันมาก ผื่นค่อยๆ ขยายออก มีขอบยกนูน ตรงกลางของผื่นจะมีสีซีดจางกว่าบริเวณรอบๆ มักมีรูปร่างแปลกๆ ไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางครั้งรูปร่างเหมือนวงกลม แต่มักไม่ครบวง บางครั้งดูคล้ายแผ่นที่มีขอบหยักไปหยักมา ผื่นกระจายทั่วร่างกาย ยกเว้น ผื่นลมพิษที่เกิดในชั้นผิวหนังส่วนลึกหรือชั้นไขมันใต้ผิวหนังที่เรียกว่า angioedema ซึ่งมักเกิดตามเยื่อเมือก เช่น เปลือกตา ริมฝีปาก อวัยวะเพศ ซึ่งจะบวมขึ้นไม่มีขอบเขตชัดเจน กว่าจะยุบอาจใช้เวลา 2-5 วัน

ยาที่ทำให้เกิดผื่นแพ้ ได้แก่ Penicillin, Cephalosporins

ลักษณะผื่นแบบ Urticaria

Fixed drug eruption

รูปร่างกลม ขอบชัด สีแดงจัด จันตรงกลางของผื่นอาจเปลี่ยนเป็นสีแดงคล้ำหรือสีม่วงหรือพองเป็นตุ่มน้ำ เนื่องจากการตายของผิวหนังตรงกลางของผื่น ผื่นมักมีจำนวน 1-2 ผื่น แต่อาจเพิ่มจำนวนมากขึ้นในการแพ้ครั้งต่อๆมา จนอาจมากกว่า 10 ผื่น ผื่นมักจะมีอาการแสบร้อนเจ็บๆคันๆ

ลักษณะสำคัญคือ เมื่อได้รับยาที่เป็นสาเหตุอีกในครั้งต่อมาจะปรากฏผื่นที่บริเวณเดิมทุกครั้ง มักเกิดหลังรับยาประมาณ 30 นาที แต่มักไม่นานเกิน 24 ชั่วโมง เมื่อผื่นหายแล้วจะปรากฏรอยดำที่บริเวณผื่นนานเป็นเดือน มักพบบ่อยที่บริเวณริมฝีปาก และเยื่อตามผิวหนังอื่นๆ

ยาที่มักพบเป็นสาเหตุบ่อยที่สุดคือ Cotrimoxazole (Sulfamethoxazole กับ Trimetoprim), Amoxicillin

ลักษณะผื่นแบบ Fixed drug eruption

Erythema multiforme (EM)

ผื่นมีลักษณะพิเศษและสามารถทำให้เกิดอันตรายได้มากกับผู้ป่วย บางรายมีความพิการภายหลังผื่นหาย เป็นปกติ บางรายเป็นรุนแรงอาจเสียชีวิต แบ่งเป็น 2 ชนิด

- EM minor หรือ EM มีผื่นตามผิวหนังร่วมกับผื่นตามเยื่อ เช่น เยื่อตา เยื่อช่องปาก จมูก ทวาร อวัยวะเพศ อีก 1 แห่ง
- EM major หรือที่เรียกว่า Stevens Johnson syndrome จะมีผื่นตามเยื่อมากกว่า 1 แห่ง จะมีอาการค่อนข้างรุนแรงกว่า อาการนำก่อนเกิดผื่น ผู้ป่วยจะมีอาการคล้ายไข้หวัด คือมีไข้ อ่อนเพลีย ปวดเมื่อยตามเนื้อตัว ปวดข้อ

ลักษณะผื่น ระยะแรกเป็นรอยแดง กลายเป็นตุ่มนูนแดงระยะนี้จะคล้าย Maculo papular rash ต่อมาบริเวณตรงกลางของผื่นจะพอง อาจกลายเป็นตุ่มน้ำ หรือเป็นสีดำนอกจากการตายของผิวหนัง ทำให้มีลักษณะคล้ายเป้ายิงธนู ผื่นมักเกิดภายหลังรับยา 5 – 7 วัน มักพบผื่นที่ฝ่ามือฝ่าเท้า แขนขา และเยื่อก่อน จากนั้นจะลามไปที่ลำตัว บริเวณเยื่อต่างๆจะมีอาการมากกว่า โดยพบมีแผลที่เยื่อตา ช่องปากจมูก อวัยวะเพศ

ลักษณะผื่นแบบ Erythema multiforme (EM)

Toxic Epidermal Necrolysis (TEN หรือ LYELL'S Syndrome)

เป็นผื่นแพ้ยาที่พบค่อนข้างน้อย แต่มีความรุนแรงมากที่สุด เพราะอาจทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตได้อย่างง่าย และรวดเร็ว TEN มีความคล้ายคลึงกับ Steven Johnsons syndrome หลายประการ

ยาที่เป็นสาเหตุของ TEN ที่พบบ่อยที่สุด 80-90 % คือ Sulfonamide, Pheytoin, Carbamazepine, Allopurinol. NSIDs (Piroxicam, Phnylbutazone) มักเกิดอาการหลังได้รับยา ประมาณ 14 วัน (1-45 วัน)

อาการ ผู้ป่วยมักมีอาการนำคล้ายไข้หวัด มีไข้ อ่อนเพลีย ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามตัว ปวดข้อ คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย ตาแดง อาจมีอาการได้ในเวลาไม่กี่ชั่วโมงภายหลังได้รับยาจนอาจนานหลายวัน

ลักษณะผื่น ผู้ป่วยจะมีอาการแสบร้อน เจ็บปวดบริเวณผิวหนังทั่วไป ต่อมาจะปรากฏผื่นขึ้น ขยายใหญ่ลุกลามออกอย่างรวดเร็วไปทั่วร่างกาย ผิวหนังจะหลุดออกอย่างง่ายตายเมื่อใช้นิ้วดูเบาๆ หลังจากนั้นอาจมีตุ่มน้ำขนาดใหญ่ปรากฏบนผื่นแดง ซึ่งมักแตกออกอย่างง่ายตาย เหลือเป็นรอยแผลตื้นๆ เป็นบริเวณกว้าง มีน้ำเหลืองเยิ้มและสะเก็ดผิวหนังจะหลุดออกเป็นแผ่นใหญ่ๆ มักเกินกว่า 50 % ของพื้นที่ผิวหนังทั้งหมด ฝ่ามือฝ่าเท้าจะบวมแดงจะเจ็บ และอาจมีตุ่มน้ำขนาดใหญ่ เนื่องจากหนังบริเวณนี้ค่อนข้างหนากว่าที่อื่นๆ จึงไม่ค่อยแตก เล็บมือเล็บเท้าอาจหลุดออกหรือเกิดร่องตามขวาง เยื่อต่างๆ มักถูกทำลายด้วย เช่น ช่องปาก เยื่อหู ตา อวัยวะเพศ รูกัน ผู้ป่วยจะมีอาการแทรกซ้อนจากบริเวณเหล่านี้ได้มากและนานกว่าผิวหนังส่วนอื่นๆ

ลักษณะผื่นแพ้ยาแบบ Toxic Epidermal Necrolysis

Exfoliative dermatitis (Erythroderma)

เป็นผื่นแพ้ยาที่พบได้บ่อยกว่า TEN แต่อาการไม่รุนแรงเท่า TEN ผู้ป่วยมีผิวหนังลอกทั้งตัว อาการแพ้ยามักค่อยๆ มีการเปลี่ยนแปลงทางผิวหนัง มีไข้ต่ำๆ หนาวสั่นเป็นบางครั้ง อ่อนเพลีย ผอมลง เบื่ออาหาร

ลักษณะผื่น ผิวหนังจะแดงทั่วๆ ไปคล้าย Maculo-papular rash แต่ไม่เกิดอย่างรวดเร็ว ไม่มีอาการแสบร้อนและไม่เกิดตุ่มน้ำพอง ผิวหนังจะค่อยๆ ลอกเป็นขุยแห้งจนทั่วร่างกาย ถ้าหากยังคงได้รับยาที่เป็นสาเหตุอยู่ ผิวหนังก็จะยังคงแดง และลอกเป็นขุยอยู่เรื่อยๆ ถ้ามีการอักเสบมาก อาจมีน้ำเหลืองไหลเยิ้ม และมีสะเก็ด

นอกจากนี้ผมจะค่อยๆ หลุดร่วงออก ถ้าเป็นนานผมจะบางชัดเจน ฝ่ามือฝ่าเท้าจะหนาเป็นแผ่น กว่าจะหลุดใช้เวลาานานกว่า ขุยที่เกิดจะสะสมกันเป็นแผ่นหนา เล็บมือเล็บเท้าจะหนาขึ้นกว่าปกติ เปลี่ยนเป็นสีคล้ำ และค่อยๆ หลุดออก มีการอักเสบเนื่องจากผิวหนังขอบตาลอกเข้าไปในตา เกิดตาอักเสบหรือเป็นแผลถลอกที่กระจกตา

ลักษณะผื่นแพ้ยาแบบ Exfoliative dermatitis

Eczematous drug eruption

ที่พบในบ้านเราเกิดจากยาทา ผื่นแดง คัน มีตุ่มน้ำและมีน้ำเหลืองไหลเยิ้ม ต่อมา จะเริ่มแห้งตกสะเก็ด ผื่นแดง จากมีความหนามากขึ้น หนา สาก สีคล้ำจะเห็นร่องผิวหนังชัดเจนคล้ายเปลือกไม้ มีขุยแห้งๆและรอยเกา ผื่นมี กระจายทั่วร่างกาย มักมีอาการคันมาก

ลักษณะผื่นแบบ Eczematous drug eruption

Acneiform drug eruption

สิวที่เกิดจากการใช้ยา เกิดได้ทั้งยากินและยาทา

ยาที่เป็นสาเหตุ

- Corticosteroid พบบ่อยที่สุด
- Anabolic hormone เช่น Androgen, Gonadotropin
- INH
- Phenytoin

ระยะเวลาที่ได้รับยาจนเกิดสิว อาจใช้เวลาไม่กี่วัน หรือหลายเดือน ตำแหน่งที่พบบ่อยคือ บริเวณหน้าอก และหลัง แต่อาจพบที่ใบหน้า คอ ศีรษะ ต้นแขน ต้นขาได้

Steroid acne เป็นชนิดที่พบได้บ่อยที่สุด เม็ดสิวที่เกิดขึ้นมักมีรูปร่างลักษณะและขนาดใกล้เคียงกัน มักเป็นตุ่มแดงขนาดเล็ก บางตุ่มอาจมีหนองตรงกลาง จำนวนสิวที่เกิดขึ้นมักสัมพันธ์กับขนาดยาที่ได้รับหรือ ความแรงยา

ลักษณะผื่น steroid acne

Drug-Induced Alopecia

เส้นผมคนปกติจะมีอยู่ทั้งหมดประมาณ 100,000 เส้นคนปกติจะร่วงหลุดไม่เกิน 100 เส้น/วัน ยาที่ทำให้เกิดผมร่วง ได้แก่ ยาต้านมะเร็ง สารหนู

ลักษณะอาการ Alopecia